Tizenöt voltam, amikor megismertem [a jelöltet] – ekkor vált az elérendő mércévé. Akinek valaha egy perc erejéig is lehetősége adódott Vele beszélni, dolgozni és tanulni általa, az nagyon is tudja, hogy miről beszélek. Most huszonkettőnél járok, s bár távolabb élem színházas napjaimat, az a néhány év, amit a keze alatt töltöttem el, megalapozta a következő néhányat és az ezt követő valamennyit is – ebben biztos vagyok. Tégla volt. Olyan alap, amire építhet az ember, aminek a segítségével nem csak a színházat, de önmagát, sőt a környezetét is képes lesz hittel szeretni. Az irodalmat, a verseket, és mindenféle ehhez hasonló közhelyeken túl a Célokat. Mert a forma, hogy éppen mikor, kinek, mit és hogyan tanított, az talán csak ürügy volt arra, hogy közben életre neveljen, olyan életre, amely derülátó, de pontos, céltudatos és minden körülmények között kitart a saját hite mellet. És hitet adott. Magamban, a színházban, az írásban, a beszéd erejében, a pontosság fontosságában és a figyelemben, amellyel ténylegesen érdemes végig kísérni egy teljes életet. Hitet abban, hogy igényesen lehet csak világot váltani, s hogy érdemes megváltani a saját világainkat. Talán ez a legfontosabb.

*

[A jelölt] volt számomra az iskola legnagyobb ajándéka. Mindig fizikus akartam lenni, az is lettem; a fizika első fejezetét apukámtól tanultam. De ha ő nincs, akkor ott ragadok az élet felületén. Lehet hogy jó fizikus lettem volna az ő magyarórái nélkül, de abban biztos vagyok hogy most nem lenne eszközöm arra, hogy magamról és az emberekről barmit is megértsek. Az ő óráin olvastunk és beszélgettünk, követtük hogy mi mozgatta az embereket évtizedről évtizedre, hogyan írtak róla, mibe buktak bele, mi az amit legyőztek. Lassan és észrevétlenül kifejődött bennem egy alap, megszületett a képesség és a hit hogy meg lehet éreni olyan dolgokat is, amik teljesen kívül esnek a tudomány körén. Ő tanított meg arra, milyen sokat ér ez a szubjektív megértés. Arra, hogy hogyan olvassak, hogyan nézzek, hogyan találjam meg magam körül az emberekről és a művészetről szóló tanulnivalót.

Sose felejtem el amikor 12-ik közepén, magyar óra után félreállított a folyosón, és rákérdezett: Mit fogsz te csinálni miután elvégzed a fizikát? Biztos végiggondoltad hogy mi lesz veled? Ő tudta amit én még nem, hogy eljön a nap, talán jóval egyetem után, mikor szembe kell nézni a kérdéssel: van-e számunkra őszinte, mély értelme annak amit csinálunk. Féltett; akkor még nem volt nyilvánvaló hogy lesz módom kutatással foglalkozni. Elmagyaráztam, hogy én kutató szeretnék lenni ha lehet, és ha nem lehet, akkor tanítani fogok. Csak később jöttem rá, mennyire fontos volt ezt hangosan kimondani, tudatosítani. Most kutató orvosokkal dolgozom mint fizikus, és a fizikánál sokkal nehezebb sejtbiológiát próbáljuk megérteni. Egy dolgot sajnálok, hogy az én két gyerkőcömnek nem lesz esélye tőle tanulni. Tőlem kell majd megtanuljanak mindent, ami megmaradt. Köszönöm azokat az órákat, a sok beszélgetést és könyvet. Köszönöm a bátorságot amivel rámutatott, milyenek az őszinte utak.

*

Imádtam olvasni, de nem tudtam jól olvasni. Imádtam írni, de nem tudtam jól írni. Aztán tizennégy évesen városra, és [a líceumba] kerültem. A színtizes tanulóból, aki voltam, magyarból bukásra álló lettem. Semmit nem értettem abból, amit [a jelölt] mondott. Dühös voltam rá, halvány önbizalmam odalett. Mivel amúgy sem értettem, nem is figyeltem, eldöntöttem, sajnos őrült a tanárunk, de emiatt még nem kell utálnom a könyveket. Olvastam a pad alatt. Aztán megütötte a fülem a groteszkre adott példája: csontvázak pléh háztetőn szeretkeznek. Ettől fogva, bár továbbra is őrültnek tartottam, figyelni kezdtem. Vagyis nem tudtam nem figyelni rá. Lassan megértettem, hogy a könyveket nem falni kell, hanem, néha, kínkeservesen átrágni magam rajtuk, belehalni és újjászületni a sorokba és a sorok közöttikbe. Megtanultam, hogy nem az a lényeg, milyen cirkalmasan fejezem ki a semmit-mondásomat, hanem az, hogy a lényeget ragadjam meg, akár csak két mondatban. Ezt a két mondatot elrejtettem aztán a ziccekben, házi feladatok szövegeiben és szívdobogva vártam, észreveszi-e, odabiggyeszti-e pirossal, hogy jó. Évek múlva is, és néha még most is úgy írok, hogy ott van az az egy-két mondat, elrejtve, és lelkemben összekuncogok egykori mesteremmel. Az egyetemet játszva végeztem el, neki köszönhetően, hiszen bármilyen feladat jött is szembe, rögtön, a helyzetnek megfelelően, volt, amihez nyúlnom. Az egyetemet, magyar-román szakot, Bukarestben. Bár eleinte földrajz szakra készültem, amikor már csak abban az igaz őrületben akartam élni, amiben szeretett tanárom, már nem volt visszaút, muszáj volt magyar szakra mennem, és az ő tanácsára Bukarestbe. Ő valóban őrült volt, sokunkat megfertőzött a legmagasabbra helyezett mércéjével. Aki egyszer aszerint kezdett élni, már nem lehetett visszalépnie. Nem egyszerű tanár volt ő, hanem mester, tanítványainak a nehezebb utat mutatta, de beléjük oltotta azt, hogy csak így érdemes. Mert csak így válhattunk saját életünk mestereivé.

*

A húszéves találkozón személyesen is elmondtam Oszi bácsinak, de itt is megteszem: mindent neki köszönhetek.
Magasra repített. Négy év alatt mindig biztonságban éreztem magam mellette: jó az amit gondolok, írok ,jó helyen vagyok, és jó pályát választok. Természetesen ingyen és nagyon becsületesen, felelősségteljesen készített fel a felvételire. Hétvégén, vakációban, iskolán kívül is, bármikor mehettünk hozzá. Az írósztalán otthon, ha nem is volt otthon, kikészítte az olvasnivalót, beültem és dolgoztam, olvastam, jegyzeteltem. Annyira bízott bennem, hogy én is elhittem, hogy közöm van az irodalomhoz, a színházhoz, hogy beavatott vagyok, "vájt fülű", ahogy ő mondta. És még ezt is mondogatta: jó tollad van. :)
Minden dolgozatomhoz, és nem csak az enyémhez, megjegyzéseket, rövid leveleket írt. Jobban bízott bennem, mint én saját magamban. Talán jobban is ismert engem akkor, mint én magamat. Valóban magasra repített, és ez kellett akkor ahhoz, hogy higgyek abban, hogy sikerülni fog a felvételim. Tanár lettem.

Színházba járó, színházat szerető ember lettem. És mert Ő tanított, nem szoktam úgy színházba menni, hogy előtte, ha tehetem, ne olvassam el, esetleg ne olvassam újra el a darabot.
Nagyon sok óránk volt vele, hiszen filológia osztályba jártam, ezért világirodalmat, drámatörténetet is tanított nekünk.
Mindezek mellett kirándulások, otthoni filmnézések, folyosói beszélgetések, osziórák. Ő számomra: A TANÁR. Így csupa nagybetűvel. Ő az a tanár, aki nem személytelenül egy osztálynak tanított, hanem érdekelte minden egyes diák sorsa. Mindenkiről tudta,hogy mi érdekli, milyen személyiség. Mindig érdeklődött, kérdezett, kíváncsi volt ránk.
Ha nem Ő tanított volna, de erre gondolni sem merek,:) akkor valószínűleg, nem hinnék abban, hogy tanulni, az újra nyitottnak lenni, dolgokat megkérdőjelezni, igényesnek lenni, a tömeghez nem csatlakozni jó, és érdemes. A fiam már tizenegy éves. Szeret olvasni, színházba járni, nyitott az újra. Ezt is neki köszönhetem. Hiszen én csak azt adtam tovább a gyermekemnek, amit kaptam. És mi más lenne A TANÁR szerepe, ha nem az, hogy hasson?...
Oszi bácsi hatott ránk, egész genenerációkra hatott. Ezért van városunknak és környékének színházat értő, újra fogékony, irodalmat szerető közönsége. Ezért lett olyan sok színész, tanár, újságíró, egyáltalán gondolkodó ember, mert mindannyian az ő tanítványai vagyunk.
Oszi bácsi, köszönjük, köszönöm szépen!

*

A csíkos füzetlap

Kedvesek, ki emlékezik arra, hogy micsoda jó elnefelejtsdmagddalhozni- emlékeztetőket írt nekünk a [tanárunk] minden kirándulás, fesztiválrészvétel, táborozás előtt? Volt itt vonalkákba szedve vonatindulás- és váltási idők, -helyek (imádta a vonatot !), hol - mennyit maradunk, és mi való egy hátizsákba, mi nem, mi romlik, és mit nem szabad elfelejteni a higiéniai csomagból, mennyi pénzt vigyünk, mire nem érdemes költeni, és volt más is...
Csak úgy beszélgettünk egy régi barátommal a tanárbácsiról, és eszembe jutott egy mondat ezekről a csíkos füzetlapokról. Nagyot csordult a szívem a felismeréstől, hogy igazából mennyire óvatosan nevelt! Épp az aljára írta. Az utolsó vonalkák közt. S szerintem elcsúszhatott az indigó az írógépében, mikor sokszorosította, így az enyémről nem lehetett teljesen kiolvasni, talán a barátnőméről böngésztem ki. A kolozsvári ODIF-ra készültünk, 19oo-ban, vagy egy másik magyarországi találkozóra, már nem emlékszem. És pontosan a mondatra sem. Csak az érzésre, ami vele járt. Akkor már sokan kiváltságosnak éreztük magunkat, beleserdültünk ebbe a nagy kiváltságba, sokan nem is tudtunk vele mit kezdeni. Viseltük. Ki így, ki úgy. :) És Ő ezt pontosan tudta! Tökéletesen érezte az értékét a csapatnak: hogy az előadásokat létrehozva emberséget teremt, eszközeivel az életet ismerjük meg, erre nevel. Tudta, azt is, hogy a közös megéléstől, felfedezésektől érezzük magunkat egyedinek, és pontosan tudta azt is, miért lesz ezt nehéz viselni. Mi meg azt tudtuk, hogy a mi előadásaink nem akármilyenek! Néztük a többieket, és sokan ezzel is csak a saját kiváltságunkat akartuk

megerősíteni. Együtt tettük, és csapat voltunk.
A nézőtéri viselkedésről írt, hogy ne ásítozzunk látványosan, és ne vonuljunk ki hangosan, sorszélére üljünk mindig, és ha már valóban elviselhetetlen egy előadás, a legnagyobb sötétben osonjunk ki, hogy senkit ne zavarjunk. Nem látványban kell osonósnak lenni.
Micsoda megfogalmazás - gondoltam akkor, mert imádtam a stílusát, és nem esett nehezemre elfogadni a kérést sem. Biztos akkor is éreztem, hogy igaza van. Ma már a lelkemmel is tudom, és nem a stílus miatt: csendben is lehet komolyan és hittel élni.

*

Véleményem szerint egy jó tanár nem csak tanít a metodika alapján, hanem nevel is a legjobb belátása szerint. Ebben volt részem a tanárnőm és osztályfőnököm révén az általános iskolában. Rendkívül összetartó osztályközösségünk négy év alatt még inkább összeforrt, és most már tíz év távlatából azt hiszem, bátran mondhatom, hogy tényleg életre szóló barátságok szövődtek. Mondhatnánk, hogy ennek oka egyértelmű, hiszen gyermekkorban könnyedén szoros barátságok születnek, de én úgy érzem, hogy a mi esetünkben ennek az egyik fő összetevője környezetünk volt, amelyben nevelkedtünk. Környezetünk gondozója [a jelölt] volt. Nem nevezném őt osztály*főnöknek*, mivel nem ez jellemezte a kapcsolatunkat. Sokkal inkább volt társunk és vezetőnk, tanácsadónk, ötletgazdánk, bátorítónk és mértékadónk. Teremtett egy környezetet, melyben az alkotás bármilyen formája értékelve volt, egy környezetet, melyben megtanultam használni a hangomat, kifejezni a véleményemet, megragadni a kreativitásomat és értékelni az egyéniséget. Szabadságot és felelősséget ruházott ránk egyszerre. Számomra ez a két dolog mai napig az egyik legfontosabb befolyásoló tényezője az életszemléletemnek: felelősségteljesen szabadnak és szabadon felelősségteljesnek lenni. Könnyedén elfelejtjük a múltunkat alakító erőket, személyeket, intézményeket és tovább állunk készpénzként véve azt, akik vagyunk, holott, ha belegondolunk, varázslatos miként alakulunk és merítkezünk a környezetünkből. Hálás vagyok, amiért ilyen tudással és értékrenddel gazdagított a tanárnőm engem, és igyekszem ebben a szellemben gyarapítani és továbbadni mindezt.

*

Sorban álltunk fizika labor előtt, és az első fizika óránkra vártunk. Zaj volt és káosz, mígnem megérkezett a tanárnő, és beengedett bennünket. Bemutatkozott, és szépen közölte, hogy ilyen többet nem lesz, ezentúl kettes sorban és csendben várjuk. Elmondta, hogy néhányunkat már ismer, de a szomszéd gyerek is ugyanúgy megkapja a hármasát, ha nem tanul, és kifizeti a kétezer lejes büntetést, ha rágózik az órán, vagy sapka van rajta. Elmondta, hogy minden óra elején “matekezés” van, ami abban állt, hogy az adott dátum, óra, perc számjegyeit szorozva-osztva-összeadva

kiválasztott öt embert, akik az azelőtti órai anyagból rögtönzést írtak. Megszeppentünk, és szépen elkönyveltük, hogy ha ez mind igaz, akkor komoly gondjaink lesznek még az átmenővel is.

Ennek már több mint tíz éve, mégis úgy emlékszem rá, mintha tegnap történt volna. Az ígéretek mind egy szálig igaznak bizonyultak, a szomszéd gyerek tényleg megkapta a hármasát, de egy szava sem volt, mert megérdemelte. Tavaly végzett a gépészmérnökin évfolyamelsőként, és minden vizsgája előtt elmondja, hogy csakis azért volt képes felkészülni, mert emlékszik még arra, amit az általános iskolában tanult fizikából. A líceum ilyen téren sötét folt volt neki, tulajdonképpen az egyetem négy éve alatt is abból a tudásból táplálkozott, amit Rend tanárnőtől szerzett meg.

Ami engem illet, az első három "matekezésnél" zsinórban sorra kerültem. Mivel akkoriban még fogalmam sem volt a valószínűségszámítás, illetve független események fogalmáról, az első után nyugodtan, és paradoxális módon a második után mégnyugodtabban ültem, mondván, hogy én már sorra kerültem, nem szükséges tanulnom. Ennek eredménye három rossz jegy lett, amit aztán javítanom kellett, tulajdonképp így kerültem közelebbi kapcsolatba a fizikával. Félve bár, de beneveztem a helyi fizika olimpiára, és azt hiszem, én lepődtem meg a legjobban, mikor szóltak, hogy tovább jutottam.

Ekkor kezdtem el együtt dolgozni Rend tanárnővel, mivel ő minden diákjának, aki versenyekre készül, lelkiismeretes és komoly felkészítőt tart. Hatodikban a felkészítők hetekkel a verseny előtt kezdődtek, és folyamatosan, napi-kétnapi rendszerességgel folytak, és minden elképzelhető segítséget megkaptunk tőle ahhoz, hogy a szükséges tudást megértsük és elmélyítsük. Az első egy-két verseny után aztán eldől, ki is az, aki komolyabban szeretne a fizikával foglalkozni, ők pedig azontúl az egész tanév folyamán felkészítőkön vesznek részt, szinte napi rendszerességgel, képes volt naponta órákat foglalkozni velünk, de az sem volt ritka, hogy reggeltől estig feladatoztunk. Soha senkit sem tanácsolt el, és senkit sem erőltetett, azok, akik nem vették komolyan a tanulást, úgyis maguktól abbahagyták. Munka közben teljesen magával ragadott a lelkesedése és odaadása, sohasem éreztem kényszernek, hogy mi feladatoztunk, míg néhány társam éppen focizott. Sok kollégája kérdezte is, hogy mivel vesz rá engem hogy itt dolgozok, mert az ő diákjaik nem igazán adták be a derekukat. Erre a kérdésre pedig sosem tudott válaszolni, mert én tényleg mindig magamtól voltam ott. Ezeken a felkészítőkön nem csak fizikát tanultam: itt tapasztaltam meg, mit jelent a kitartás, a kemény munka és odaadás, ez pedig a mostani jellememre nézve is meghatározó szerepet játszott. Mindemellett olyan mértékű motivációval indított el nyolcadik végén, amiből mind a mai napig képes vagyok erőt meríteni. Nálam ő fektette le a kristálytiszta, logikus, ok-okozati gondolkodás alapjait, olyan gondolkodásmódot tanítva meg, amit ma már hajlamos vagyok természetesnek venni; azonban, mikor egyes, egyetemet végzett emberekkel szóba állok veszem

csak észre, hogy olyasmit tanultam akkor, amire ők még az egyetem után is képtelenek: a tiszta, egyenes, logikus gondolkodást és összefüggések keresését.

Ezekért a felkészítőkért soha, de soha senkitől pénzt nem kért és nem fogadott el, ezért sem hívom őket különóráknak. Talán nem ide tartozik, de jellemét kiemeli, hogy különórára sohasem vállalta saját diákjait; szerinte azt, amit az órán nem tudott megtanítani, azt a különórán sem lesz képes. Ez azt jelenti, hogy amit csak fizikailag lehetséges, ő azt már az osztályban beleadta a tevékenységébe. Példátlanul jó pedagógiai érzékkel rendelkezik, néha szó szerint úgy éreztük, mintha egyenesen a fejünkbe látna, ugyanakkor szakmai tudása is kifogásolhatatlan, s ez pedig olyan kombináció, ami manapság már sajnos a tanárok nagyon kicsi hányadára jellemző csak. Az, hogy mindannyian felnéztünk rá, kétségtelen, ennek pedig a sok közül egy ironikus bizonyítékát emelném ki: voltak néhányan az osztályban, akikre finoman szólva alig ragadt fizika, másszóval állandóan bukásra álltak, s szerintük "a hőmozgás az, amikor a hő mozog" (ez egy olyan aranyköpés, amin még sok év múlva is könnyes szemmel nevet majd az osztályom). Mindemellett, mikor megkérdezték, mi a kedvenc tantárgyuk, gondolkodás nélkül a fizikát nevezték meg! Mi több, ezek az emberek fizikát választottak opcionális tantárgyként! Azt hiszem, ezt senkinek sem sikerült felülmúlnia: minden létező pedagógiai könyvre rácáfolva (melyek szerint a folyamatos kudarc elkedvteleníti az embert) még a leggyengébb tanulókat is képes volt lekötni, s nem is akárhogy, hanem úgy, hogy szerették azt csinálni, amiből alig értek el átmenő eredményt.

Ezen események óta sok év telt el. Azóta számítógépes fizikát végeztem a Babes-Bolyai Tudományegyetem Fizika karán, kitűnő eredménnyel, jelenleg pedig ugyanott végzem a másodév mesterit. Közben Münchenben három, Párizsban öt hónapot töltöttem szakmai gyakorlaton, és továbbra is elkötelezett vagyok a fizika mellett, jövőre szeretném elkezdeni Ph.d. tanulmányaimat. Sokan irigyelnek, mivel én tulajdonképpen már hetedik osztályban eldöntöttem, hogy ezzel fogok foglalkozni, ezt pedig a líceum alatt is végigvittem, ahol szintén jó eredményeim voltak a versenyeken, így aztán egyetemet is könnyű volt választanom. Merem állítani, hogy az a három év, amelyet Rend tanárnővel dolgoztam, nemhogy kihatással volt, de szinte teljes egészében meghatározta az életpályámat. Nélküle ma biztosan nem lennék itt, ahol most vagyok, és ezért rengeteg hálával tartozom neki, amit ha életem végéig törlesztenék sem lennék képes méltó módon kifejezni. Nála alkalmasabb embert a szóban forgó díjra elképzelni sem tudnék, véleményem szerint ez fizikai képtelenség, s ebben annyira biztos vagyok, hogy elfogadnám mint a termodinamika negyedik főtételét. (Tyukodi Botond)